

KUŞAKKAYA DEFİNESİ

*Emin YENER **

Kuşakkaya köyü, Adıyaman merkez ilçesinin 20 km kuzeybatısında bulunmaktadır. Örenyeri ise Kuşakkaya köyünün 600-700 m kuzeybatısında doğal bir tepe üzerinde, vadiye ve çevreye hakim küçük bir yerleşme yeridir. 1984 yılında koyun otlatmak üzere örenyerine giden köy çocukları, oyun oynarken 1 adet altın Roma sikkesi bulmuşlardır. Bu sikkeyi ailelerine göstermeleri üzerine köylüler tarafından sikkenin bulunduğu yerde kaçak kazı yapılmıştır. Köylüler kazı neticesinde definenin kalan kısmını da bulmuşlardır. Buldukları sikkeleri Adıyaman'da pazarlamak istemeleri üzerine olay açığa çıkmıştır. Müze, polis ve jandarmanın işbirliği ile operasyonlar yapılmıştır. Bu operasyonlar neticesinde defineden 15 adedi yakalanmış ve müzeye maledilmiştir. Kuşakkaya definesinden bir kısmı da satınalma yoluyla Gaziantep ve Şanlıurfa müzelerine girmiştir¹.

Kuşakkaya'da bir kurtarma kazısı yapılması için gerekli dökümanlar hazırlanmış ve Genel Müdürlüğümüze sunulmuştur. Genel Müdürlüğümüzce burada bir kurtarma kazısı yapılmasına izin verilmiştir. 1986 yılında başkanlığında yapılan kazı çalışmalarında Kuşakkaya'nın Roma Dönemi'nde iskan edildiği tespit edilmiştir. Kazı çalışmalarında doğal kaya zemin üzerine moloz taşlarla yapılmış taş temeller açığa çıkartılmıştır. Ayrıca Roma Dönemi'ne ait seramikler elde edilmiştir. Yapılan kazı ve araştırmaların ışığında Kuşakkaya'nın Roma Dönemi'nde bir ileri karakol veya gözetleme yeri olarak kullanılmış olabileceğini düşünüyoruz.

* Emin YENER, Aydın Müzesi Müdürü.

(1) Sikkelerin slaytlarının çekimine yardımcı olan M.T.V.'nin Müdürü Süha Arın'a ve tarihlemeye yardımcı olan Dr. David H.French'e teşekkür ederim.

Adıyaman ilinin tamamı ile Malatya, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Şanlıurfa illerinin de bir kısmını içine alan bölge, antik çağda Kommagene olarak adlandırılmaktadır. Bölge M.Ö.1.yüzyılın başlarına kadar Selevkos Krallığı'na bağlı kalmıştır. M.Ö.1.yüzyılda kurulan Kommagene Krallığı uzun süre Romalılar ile Partlar arasında tampon görevi görmüş ve her iki devletle de iyi ilişkiler içerisinde olmuştur. Kommagene Kralı I.Antiochos M.Ö.69 yılından sonra Roma'nın desteği ile topraklarını genişleterek Fırat geçitlerini ve önemli yolları ele geçirmiştir.

Doğu ve batı kültürlerinin sentezi ile ortaya Nemrut Dağı'ndaki muhteşem eserler çıkmıştır. I.Antiochos Partlar'la da ailevi bağlar kurmuş ve bu başarılı siyaset Antiochos'un ölümüne kadar sürmüştür. M.Ş.72'de Vespasianus, Kommagene Kralı IV.Antiochos'u Partlar ile gizli ilişki kurduğu gerekçesi ile itham ederek azletmiş, başkent Samosata'yı alarak Kommagene Krallığı'nı Suriye eyaletine bağlamıştır.

Roma Cumhuriyet Dönemi'nde ilk altın sikkeler M.Ö.269 yılından sonra görülmektedir. Roma altın sikkelerinin hepsi saf altındandır. Başlangıçta Drahmi ve Stater olarak basılan altın sikkelerin esas birimi Aureus'dur. Aureus'ların ağırlığı başlangıçta Roma ağırlık biriminin 1/40'dır ve 8.18 gr'dır.

Roma Cumhuriyet Dönemi'nde seri halde altın sikkeler M.Ö.49 yılında Julius Caesar tarafından bastırılmıştır. 8.25 gr ağırlığında olan bu sikkelerin ön yüzünde Venüs başı, arka yüzünde Gallia silahlarından yapılmış Tropeium ve Caesar'ın adı yer almaktadır. Augustus zamanında sikke basımı senatonun elinden alınmıştır. Sikke basma hakkı imparatorlara geçmiş, böylece sikkeler üzerinde imparatorların gerçeğe yakın portreleri basılmıştır. Başlangıçta 8.25 gr olan Aureus, imparatorluğun ekonomik durumu ile ilgili olarak giderek gramajı düşürülmüştür.

Caesar döneminde bastırılan bir seri altın "Hirtius altınları" adıyla tanınır. Çok seyrek olarak yarım Aureus ve Aureus'un katları da basılmıştır. Aureus'lar Büyük Konstantinus zamanına kadar kullanılmışlardır. Konstantinus altın sikkelerin ağırlığını ağırlık biriminin 1/72'sine indirmiştir. 4.54 gr ağırlığındaki bu altın sikkelere Solidus adı verilmiştir. Solidus'ların ağırlığı hep aynı kalmış, ancak bunların parçaları ve katları basılmıştır.

Sikkelerin tamamı Roma baskılıdır. Bunlardan en erken tarihli sikkeler İmparator Nero'ya ait olup M.S.64-68, en geç olanı ise Antoninus Pius'a aittir ve M.S.138-161 yıllarına aittir.

Defineyi oluşturan sikkelerin imparatorlara göre tasnifi şöyledir.

9 adet Nero	(M.S. 54-68)
3 adet Vespasianus	(M.S. 69-79)
1 adet Traianus	(M.S. 98-117)
1 adet Hadrianus	(M.S. 117-138)
1 adet Antoninus Pius	(M.S. 138-161)

SİKKELERİN KATALOĞU

1- NERO

Envanter No	: 4026 (Resim: 1 a-b)
Basıldığı Yer	: Roma M.S. 64-68.
Ön Yüz	: NERO CAESAR AVGUSTUS Nero'nun defne çelenkli başı (sağa d.)
Arka Yüz	: CONCORDIA AVGUSTA Fortuna taht üzerine oturuyor. Sol elinde bereket boynuzu (cornucopia), sağ elinde ritüel bir kap tutmaktadır.
AV Aureus	: 7.15 gr 18 mm
RIC.48 BMC.no.61 (PL.39.15)	

2- NERO

Envanter No	: 4027 (Resim: 2 a-b)
Basıldığı Yer	: Roma M.S. 64-68.
Ön Yüz	: IMP NERO CAESAR AVGUSTUS Nero'nun defne çelenkli başı (sağa d.)

Arka Yüz : SALVS
Salus taht üzerinde oturuyor. Sağ elinde ritüel bir kap tutmakta, sol eli göğüs üzerinde tasvir edilmiştir.

AV Aureus : 7.07 gr 18 mm

RIC. 66 BMC. no. 94 (PL.40.5)

3- NERO

Envanter No : 4028 (Resim: 3 a-b)

Basıldığı Yer : Roma M.S. 64-68

Ön Yüz : IMP NERO CAESAR AVGUSTUS
Nero'nun defne çelenkli başı (sağa d.)

Arka Yüz : SALVS

Salus taht üzerinde oturuyor. Sağ elinde ritüel bir kap tutmakta, sol eli ise göğüs üzerinde tasvir edilmiştir.

AV Aureus : 6.75 gr 18 mm

RIC.66 BMC. no. 94 (PL.40.5)

4- NERO

Envanter No : 4029 (Resim: 4 a-b)

Basıldığı Yer : Roma M.S. 64-68.

Ön Yüz : IMP NERO CAESAR AVGUSTUS
Nero'nun defne çelenkli başı (sağa d.)

Arka Yüz : SALVS

Salus taht üzerinde oturuyor. Sağ elinde ritüel bir kap tutmakta, sol eli ise göğüs üzerinde tasvir edilmiştir.

AV Aureus : 7.14 gr 18 mm

RIC. 66 BMC.no.94

5- NERO

Envanter No : 4030 (Resim: 5 a-b)

Basıldığı Yer : Roma M.S. 64-68.

Ön Yüz : IMP NERO CAESAR AVGUSTUS

Nero'nun defne çelenkli başı (sağa d.)

Arka Yüz : JVPPITER CVSTOS

Jüpiter taht üzerinde oturuyor. Sağ elinde yıldırım demeti, sol elinde ise mızrak tutmaktadır.

AV Aureus : 7.11 gr 19 mm

RIC.52 BMC. 67

6- NERO

Envanter No : 4031 (Resim: 6 a-b)

Basıldığı Yer : Roma M.S. 64-68.

Ön Yüz : NERO CAESAR AVGUSTUS

Nero'nun defne çelenkli başı (sağa d.)

Arka Yüz : SALVS

Salus taht üzerinde oturuyor. Sağ elinde ritüel bir kap tutmakta, sol eli ise göğüs üzerinde tasvir edilmiştir.

AV Aureus : 7.18 gr 19 mm

RIC. 59 BMC.no.87 (PL.40.1)

7- NERO

Envanter No : 4032 (Resim: 7 a-b)

Basıldığı Yer : Roma M.S. 64-68.

Ön Yüz : NERO CAESAR AVGUSTUS

Nero'nun defne çelenkli başı (sağa d.)

Arka Yüz : JVPPITER CVSTOS

Jüpiter taht üzerinde oturuyor. Sağ elinde yıldırım demeti, sol elinde ise mızrak tutmaktadır.

AV Aureus : 7.03 gr 18 mm
RIC. 52 BMC. 67

8- NERO

Envanter No : 4033 (Resim: 8 a-b)

Basıldığı Yer : Roma M.S. 64-68

Ön Yüz : NERO CAESAR

Nero'nun defne çelenkli başı (sağa d.)

Arka Yüz : AVGUSTUS GERMANICUS

Nero ayakta tasvir edilmiştir. Sağ elinde çiçek demeti, sol elinde Victoria tutmaktadır.

AV Aureus : 7.09 gr 19 mm
RIC. 46 BMC. 56

9- NERO

Envanter No : 4034 (Resim: 9 a-b)

Basıldığı Yer : Roma M.S. 64-68.

Ön Yüz : IMP NERO CAESAR AVGUSTUS

Nero'nun defne çelenkli başı (sağa d.)

Arka Yüz : JVPPITER CVSTOS

Jüpiter taht üzerinde oturuyor. Sağ elinde yıldırım demeti, sol elinde ise mızrak tutmaktadır.

AV Aureus : 7.10 gr 19 mm
RIC.52 BMC. 67

10- VESPASIANUS - TITUS

Envanter No : 4023 (Resim: 10 a-b)

Basıldığı Yer : Roma M.S. 72-73.

Ön Yüz : TCAES IMP SPPONTRPOT

İmparatorun defne çelenkli büstü (sağa d.)

Arka Yüz : VIC. AVG
Küre üzerinde Victoria. Sağ elinde çiçek demeti tutmaktadır.
AV Aureus : 7.06 gr 19 mm
RIC. 158

11- VESPASIANUS - TİTUS

Envanter No : 4024 (Resim: 11 a-b)
Basıldığı Yer : Roma M.S. 76.
Ön Yüz : TCAESAR IMP VESPASINVS
İmparatorun defne çelenkli büstü (sağa d.)
Arka Yüz : TRPOT VIII. COS VII.
Apollon ayakta tasvir edilmiştir. Sol dirseğini sütuna dayamış, elinde mızrak tutuyor. Sağ kolunu ileriye uzatmış, elinde bereket boynuzu tutmaktadır.
AV Aureus : 7.06 gr 19 mm
RIC. 205

12- VESPASIANUS - TİTUS

Envanter No : 4025 (Resim: 12 a-b)
Basıldığı Yer : Roma M.S. 75-79.
Ön yüz : TCAESAR IMP VESPASIAN
İmparatorun defne çelenkli büstü (sağa d.)
Arka Yüz : PAX AVGUST
Pax tahtında oturur vaziyette tasvir edilmiştir. Sağ elinde, sol elinde asa tutuyor.
AV Aureus : 7.03 gr 20 mm
RIC. 212

13- TRAIANUS

- Envanter No : 4021 (Resim: 13 a-b)
Basıldığı Yer : Roma M.S. 112-114.
Ön Yüz : IMP TRAIANO AVG GARDAC PMTRPCO VIPP
Traianus'un defne çelenkli başı (sağa d.)
Arka Yüz : S.P.Q.R. OPTIMOPRINCIPI FORTRED
Fortuna taht üzerinde oturur vaziyette üzerinde uzun kıvrımlı elbise var. Sağ elindeki.....ile önündeki buğday başağını kutsamakta. Sol elinde bereket boynuzu tutmaktadır.
AV Aureus : 6.86 gr. 19 mm.
RIC.2.253 (AR) B.M.Cat.3.478

14- HADRIANUS

- Envanter No : 4020 (Resim: 14 a-b)
Basıldığı Yer : Roma M.S. 119-138.
Ön Yüz : IMP CAESAR TRAIAN HADRIANUS AVG
Hadrianusun sakallı ve defne çelenkli büstü (sağa d.)
Arka Yüz : PMTR P COS III.
Athena kaya üzerinde oturmakta, ileri uzanan sağ elinde Victoria, sol elinde mızrak tutmaktadır.
AV Aureus : 7.00 gr. 19 mm.
RIC. 68-77

15- ANTONINUS PIUS

- Envanter No : 4022 (Resim: 15 a-b)
Basıldığı Yer : Roma M.S. 143-144.
Ön Yüz : ANTONINUS AVG PIVSPPTRP COS III.
Antoninus Pius'un sakallı ve defne çelenkli büstü (sağa d.)

Arka Yüz : IM PERAT OR II.
Victoria iki eliyle ucunda zırh bulunan bir mızrak tutmakta, üzerinde ince bir elbise vardır.
AV Aureus : 7.27 gr. 19 mm.
RIC. 109 (a)

KAYNAKÇA

AKŞİT Oktay, *Roma İmparatorluk Tarihi* II. İstanbul 1970.
DÖRNER F.K., *Der Thron der auf dem Nemrud Dag*, Gladbach 1987.
ATLAN Sabahat, BAYDUR Nezahat, *Grek ve Roma Sikkeleri* İstanbul 1984

KISALTMALAR

B.M.: Mattingly, H., *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, II-I London 1930-1950
R.I.C.: Mattingly, H.Sydenham E.A. *the Roman Imperial Coinage* II-IV London 1926-1936

Resim 1a: NERO

Resim 1b

Resim 2a: NERO

Resim 2b

Resim 3a: NERO

Resim 3b

Resim 4a: NERO

Resim 4b

Resim 5a: NERO

Resim 5b

Resim 6a: NERO

Resim 6b

Resim 7a: NERO

Resim 7b

Resim 8a: NERO

Resim 8b

Resim 9a: NERO

Resim 9b

Resim 10a: VESPASIANUS-TITUS

Resim 10b

Resim 11a: VESPASIANUS-TITUS

Resim 11b

Resim 12a: VESPASIANUS-TITUS

Resim 12b

Resim 13a: TRAIANUS

Resim 13b

Resim 14a: HADRIANUS

Resim 14b

Resim 15a: ANTONINUS

Resim 15b